

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Pitkänen, Silja

Title: Sota vailla loppua

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © Pitkänen 2023

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Pitkänen, S. (2023). Sota vailla loppua. *Työväentutkimus*, 37, 159-160.
<https://journal.fi/tyovaentutkimus/issue/view/10839>

nistä Skandinavian maista viattomina statistein maailmanpolitiikan ja -historian näyttämöllä. Nykyisyyden ja historian yhdistäviä kipukohtia koskevan tutkimuksen tienraivaajina ovat Suomessa toimineet ennen kaikkea yhteiskunta- ja kirjallisuustieteellisesti suuntautuneet tutkijat. Monia heidän teksteistään yhdistää *colonial complicity* -käsitteellä ilmaistu ajatus transhistoriallisen Suomen ja suomalaisten osallisuudesta tai myötäsyyllisyydestä eurooppalaisen kolonialismin ja imperialismin sortoon ja riistoon.

Historiantutkijat ovat myös aktivoituneet tarkastelemaan kolonialismin ja Suomen välisiä yhteyksiä uusilla tavoilla. Hyvä johdatus suomenkieliseen tutkimukseen on *Historiallisen Aikakauskirjan* Kolonialismi ja Suomi -teemanumero vuodelta 2020. Osa numeron tekijöistä kuuluu myös käsillä olevan englanninkielisen antologian kirjoittajiin. Antologia on kiinnostava pyrkimys valottaa suomea ja ruotsia osaamattomille lukijoille Suomen ja suomalaisuuden kytköksiä eurooppalaisen imperialismin, kolonialismin ja rotuajattelun polveilevaan historiaan. Kirja on jaettu temaattisesti kolmeen osaan, joissa käsitellään kolonialismin suhdetta valtioon ja kansakuntaan Suomessa, siirtomaajan ilmiöiden ja ihmisten kohtauspintoja suomalaisessa yhteiskunnassa sekä suomalaisiksi hahmotettujen henkilöiden toimintaa Britannian kaltaisten koloniaalisten imperiumien siirtomaissa.

Antologian artikkeleissa hyödynnettyjä teoreettisia apuvälineitä niin Suomen kuin muiden alueiden historian tutkimiseen ovat olleet esimerkiksi asuttajakolonialismi sekä tiedonhistorian parissa kehitetyt, koloniaalista tiedettä ja tiedontuotantoa problematisoivat lähestymistavat. Niitä käyttäen kirjan artikkelit käsittelevät muun muassa käsityksiä saamelaisista ennen ja jälkeen Suomen itsenäistymisen, Petsamon lyhyttä kautta siirtomaanurmien ja kolonisaation kohteena, lähetystoiminnasta kertovien karttojen merkitystä maailmankuvien rakentajana Suomessa 1800-luvun lopulla sekä suomalaisiksi määriteltyjen henkilöiden osallisuutta brittiläisen imperiumin valloitus- ja asutuspolitiikkaan eteläisessä Afrikassa. Etenkin Aleksi Huhdan, Leila Koivusen ja Jukka Nyysösen artikkelit erottuvat edukseen.

Antologian artikkelien ehdoton vahvuus on metodologisen nationalismien sudenkuoppien välttäminen tavalla, joka sekä tekee näkyväksi että nyrjäyttää sijoiltaan monia aiemmin sisäsyntyisen suomalaisina pidettyjä kehityskulkuja ja ajattelu- ja toimintatapoja. Huomionarvoista on kuitenkin talous- ja sosiaalishistoriallisten perspektiivien puuttuminen sekä se, että useissa kirjan artikkeleissa Suomen historia typistyy vaikeasti ymmärrettäväksi.

Johan Ehrstedt

FM, väitöskirjatutkija, Åbo Akademi

Sota vailla loppua

Svetlana Aleksijevič. *Sinkkipojat*. Tammi, 2023. 431 s. ISBN 978-952-04-4720-5.

Ukrainassa syntyneen ja Valko-Venäjällä pitkään asuneen Svetlana Aleksijevičin dokumentaarinen romaani *Sinkkipojat* ilmestyi alun perin vuonna 1991, ja teoksen toinen laitos julkaistiin vuonna 2013. Suomeksi teos ilmestyi Aleksijevičin Nobel-voiton vanavedessä vuonna 2023 Pauli Tapion erinomaisena käännöksenä.

Teosta varten Aleksijevič kokosi Afganistanin sotaan (1979–1989) osallistuneiden neuvostoliittolaisten kokemuksia eräänlaisina todistajalausuntoina. Lisäksi kirjailija haastatteli kaatuneiden perheenjäseniä, pääosin äitejä. Aleksijevič ei kommentoi teoksessa keräämiään lausuntoja, mutta on toimittanut niitä ja

järjestänyt ne siten, että lukija saisi mahdollisimman kattavan käsityksen siitä, mitä sotaan osallistuneet kokivat. Lausunnoissa toistuvat samat asiat eri kertojien kuvaamina, mikä tekee niistä erityisen painokkaita ja alleviivaa niiden ristiriitaa Neuvostoliiton ”virallisen totuuden” kanssa: ”Lehdissä kirjoitettiin, että meidän sotilaat rakentavat siltoja ja istuttavat ystävyyden lehtikujia ja että meidän lääkärit hoitavat Afganistanin naisia ja lapsia.” (s. 41) Näin totesi yksi todistajista, joka esitellään kirjassa sotamiehiksi ja sinkoampujaksi.

Neuvostoliittolaiset lähtivät Afganistaniin usein vilpittömästi levittämään sosialismin ilosanomaa, mutta raaka sota ja kaikkialla läsnä oleva simputus ja keinottelu karistivat nopeasti heidän illuusionsa. Moni palasi sodasta fyysisesti ja henkisesti vammautuneena. Eräs todistaja, joka esitellään yliuutnantiksi ja tykkipatterin päälliköksi, kuvaa kokemuksiään:

”Muistan hyvin ne julisteet: ’sotilaat, vahvistamme synnyinmaamme eteläisiä rajoja’, ’Emme häpäise liittomme kunniaa’, ’Puhkea kukkaan, oi Leninin synnyinmaa!’, ’Kunnia Neuvostoliiton kommunistiselle puolueelle!’ Mutta kun palasin kotiin sieltä... Siellä oli pelkästään pieniä peilejä, mutta täällä on isoja. Katsoin – enkä tunnistanut itseäni.” (s. 208)

Sodassa olivat vastakkain Neuvostoliiton tukemat Afganistanin hallituksen joukot ja islamistitaistelijat. Neuvostoliiton vetäytyttyä sota muuttui sisällissodaksi ja konfliktit jäivät kytämään. Sodasta palanneet neuvostosotilaat kokivat itsensä ulkopuolisiksi yhteiskunnassa. Moni ajautui alkoholismiin ja muihin riippuvuuksiin tai käyttäytyi väkivaltaisesti läheisiään kohtaan. Sotilaiden ja etenkin kaatu-

neiden omaiset puolestaan ahdistuivat ensin sodan vaikutusten salailusta ja myöhemmin sotilaiden kokemusten vähättelystä ja sodan merkityksen kyseenalaistamisesta.

Teoksen nimi *Sinkkipojat* viittaa arkkuihin, joissa kaatuneet lähetettiin kotiin haudattaviksi. Kuten kirjan lausunnoista käy ilmi, arkut olivat usein myös puuta (ja toisinaan niistä putoili matoja, kuten eräässä lausunnossa kuvattiin).

Kirja tuo ilmi sodan raakuuden, järjettömyyden ja kaikenkattavan kammottavuuden. Lukijan ahdistusta ei ainakaan lievennä se, että kirjan lopussa on dokumentoituina oikeudenkäyntiprosessi, johon kirjailija joutui teoksen ilmestymisen jälkeen – totuutta ei olisi saanut kertoa.

Sinkkipojat on mahdollista lukea myös ymmärtääkseen paremmin Venäjän hyökkäyssotaa Ukrainassa. Toisaalta kirjan välittämä kuva Afganistanin sodasta ja tämänhetkinen uutisointi ukrainalaisten kärsimyksistä ovat niin samanlaisia, että lukukokemus voi olla turhauttava, ahdistavakin – eikö aikaisemmista sodista ole opittu mitään? Putin pyrki jo ensimmäisellä presidenttikaudellaan palauttamaan Afganistanin veteraanien kunnian, eivätkä hänen sotaa ihannoivat ulostulonsa ole vuosien varrella ainakaan vähentyneet. Tästä syystä Aleksijevitšin teos on surullisen ajankohtainen.

Sinkkipojat ei välttämättä vastaa kysymyksiin Venäjän sotaisuuden taustoista, vaan päinvastoin herättää kysymään, ehkä entistä painokkaammin: *miksi?*

Silja Pitkänen
tutkijatohtori

Turun yliopisto, Jyväskylän yliopisto

Kurin kurjuudesta

Janne Autto (toim.). *Talouskuri tuli Suomeen*. Vastapaino, 2023. 244 s. ISBN 978-952-397-021-2.

Kevään 2023 eduskuntavaalien alla ilmestynen artikkelikokoelman ajankohtaisuutta tuskin kirjoittamishetkellä arvattiinkaan. Kuluva vuosi

on nostanut koronan, sodan ja ekokatastrofin *monikriisin* myötä kuolleeksi jo monien taholta oletetun – ja toivotun – talouskurin jälleen po-